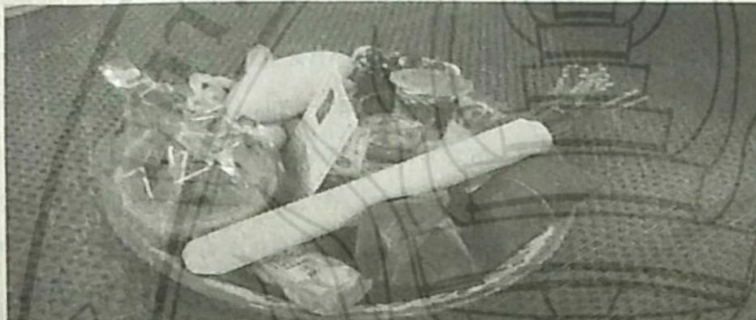

ทานขันข้าว

คำว่า “ทาน” (ออกเสียงว่า “ตาน”) หมายถึง การทำบุญให้ทานผ่านพิธีกรรม ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา “ขัน” คือ ถาดอันเป็นภาชนะใส่สำหรับอาหาร ส่วน “ข้าว” หมายถึง อาหารที่มีข้าวเป็นอาหารหลัก

การทำบุญผ่านพิธีกรรมทางศาสนา คือการถวายสำหรับอาหารแก่พระสงฆ์ หรือมอบสำหรับอาหารแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ในโอกาสต่าง ๆ โดยมีเจตนาและความเชื่อตามจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นสามประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ทำเพื่อไว้เป็นทุนแก่ตนเอง เพื่อบูชาคุณ และเพื่ออุทิศแก่ผู้อื่น

ความเชื่อของคนล้านนาอย่างหนึ่งคือชีวิตหลังความตาย เมื่อตายแล้วก็มีความเชื่อว่าจะต้องบริโภคนิโคตนิโคตเหมือนมีชีวิตในโลกมนุษย์ จึงถวายทานสำหรับอาหารเพื่อรอรับผลบุญในชาติต่อไป หลังสิ้นชีวิต ในชาตินี้ประเภทต่อมาเป็นการ

ทดแทนบุญคุณต่อบุพพการีชน และเป็นเหตุผลให้เกิดการอุทิศส่วนกุศลแก่บุคคลอันเป็นที่รักเคารพผ่านการทำบุญในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้การทำบุญมักจะเกิดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ อาทิ วันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพุทธศาสนา เทศกาลในรอบปี

วันธรรมสวนะ ได้แก่วันขึ้นหรือแรม 8 ค่ำ 14 ค่ำ หรือ 15 ค่ำ ตามจันทรคติ วันสำคัญทางพุทธศาสนา คือวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันตามเทศกาลหมายถึง วันที่ตรงกับวันเพ็ญเดือนยี่ เดือนสี่ เดือนแปด เดือนสิบสอง ตลอดถึงวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งวันเหล่านี้มีชื่อเรียกตามภาษาถิ่นว่า ยี่เป็ง สี่เป็ง แปดเป็ง สิบสองเป็ง และวันพญาวัน

ด้านพิธีกรรม ส่วนแรกคือวัตถุล้างของ ส่วนที่สองคือเครื่องประกอบ ส่วนที่ตามมาคือบุคคลและพิธีกรรม

ในส่วนของวัตถุล้างของ จะเป็นอาหารคาวหวาน ผลไม้ จตุปัจจัยตามควร ตามด้วยเครื่องประกอบ อาทิ ข้าวตอก ดอกไม้ ธูป เทียน และบุคคลคือพระสงฆ์และผู้ ที่ควรได้รับ

รายละเอียดของพิธีกรรมนั้น ผู้ทำบุญจะนำของที่จะทำบุญเข้าประเคนพระสงฆ์ พร้อมบอกวัตถุประสงค์ว่าทำบุญให้ตนเอง พระ

สงฆ์รับแล้วจะให้พรอนุโมทนา หรือกรณิทำเพื่อบูชาคุณก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกันคือ ยกของทำบุญให้ผู้ใหญ่ เมื่อผู้ใหญ่หรือบุพพการีชนรับแล้วจะให้พร ส่วนที่ทำบุญเพื่ออุทิศนั้นจะต้องจุดเทียนในสำหรับ 2 เล่ม นับว่าเป็นการติดต่อข้ามภพข้ามภูมิ และเมื่อพระสงฆ์รับแล้วจะให้พรพร้อมกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้เสร็จสรรพ โดยผู้ทำบุญไม่ต้องกรวดน้ำเอง

กรณีทำบุญอุทิศให้ผู้วายชนม์ที่ตายผิดปกติ คือตายโหง เชื่อกันว่าวิญญาณของคนตายโหงไม่สามารถเข้าไปรับส่วนกุศลในวัดได้ จึงต้องนิมนต์พระสงฆ์ออกมารับเครื่องไทยทานนอกบริเวณวัด เพื่อให้ดวงวิญญาณได้รับส่วนกุศลอันเกิดจากการทำบุญนั้น

ปัจจุบัน การ"ตานขันเข้า" ยังไม่เลือนลางหายไปไหน พุทธศาสนิกชนคนล้านนา ยังยึดถือปฏิบัติ เพราะถือเป็นการประกอบกุศลกรรม สร้างความสุข และความมั่นใจในชีวิตในชาตินี้และชาติหน้า อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อผูกพัน ความกตัญญู กตเวทิตาต่อบุพพการีชนทั้งที่มีชีวิตอยู่และบุคคลที่จากไปแล้ว จึงถือได้ว่าประเพณีดังกล่าวมีคุณค่าแก่สังคมล้านนาทุกกาลสมัย

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่